

LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS
LIETUVOS RESPUBLIKOS UŽSIENIO REIKALŲ MINISTERIJA

ČESLOVAS LAURINAVIČIUS
EGIDIJUS MOTIEKA
NORTAUTAS STATKUS

BALTIJOS
VALSTYBIŲ
GEOPOLITIKOS
BRUOŽAI
XX_{AM}ŽIUS

VILNIUS **LII** 2005
LEIDYVA

TURINYS

<i>Pratarmė</i>	9
<i>Įvadas</i>	11

PIRMA DALIS

Baltijos valstybių geopolitikos bruožai. XX amžius

I. RYTŲ PABALTIJYS – GEOPOLITINĖ ANOMALIJA

1. Kodėl reikia geoistorinio rakurso į Rytų Pabaltijį	23
2. Baltijos valstybės kaip geopolitinė anomalija	26
3. Baltijos valstybių geostrateginė padėtis	31
3.1. <i>Baltijos valstybės didžiosiose geostrateginėse (geopolitinėse) schemose</i>	31
3.1.1. Jūrinis požiūris	32
3.1.2. Kontinentinis požiūris	48
3.2. <i>Baltijos valstybių geostrateginės priklausomybės problema</i>	56
3.2.1. <i>Rimlando Europos geostrateginiai ir geopolitiniai subregionai</i>	56
3.2.2. <i>Baltijos valstybių diskontinentiškumas</i>	66

II. BALTIJOS VALSTYBIŲ GEOISTORIJA

1. Baltijos valstybių civilizacinis anomalumas	83
2. Saugumo anomalija	96
2.1. <i>Baltijos valstybių aljanso galimybė. Prancūzijos idėja kurti barjerą Rytų Europoje</i>	98
2.2. <i>Jungtinės Karalystės bandymai kurti Rytų Pabaltijyje jėgų pusiausvyrą</i>	105
2.3. <i>Vokietijos ir Rusijos revizionizmo gniaužtuose</i>	109

3. Pripažinimo anomalija	124
3.1. Pirmojo pasaulinio karo laikotarpis	124
3.2. Tarpukario laikotarpis	128
3.3. Pripažinimo klausimas po 1940 m. aneksijos	136
3.4. Nacistinės Vokietijos okupacinis laikotarpis: tarp Vokietijos, Sovietų Sąjungos ir Vakarų pasaulio vizijų ...	141
3.5. Šaltojo karo kazusai	148
3.6. Geopolitinė rivalizacija Šaltojo karo metais	151
3.6.1. Sovietų Sąjungos požiūris į Baltijos respublikas	153
3.6.2. Baltijos šalių politinis statusas	155
3.6.3. Kai kurie vidinės geopolitikos aspektai	158
3.6.4. Geokultūriniai pokyčiai	159
3.6.5. Išorės ir vidaus geopolitinių veiksnių koordinavimas	161
3.7. Baltijos valstybių nepriklausomybės atgavimo pripažinimas	169
4. Baltijos valstybių saugumo bei civilizaciniai aspektai atgavus nepriklausomybę	178
 III. VIETOJ IŠVADŲ: MODERNAUS LIETUVOS GEOPOLITINIO KODO KONTŪRAI	189
 ANTRA DALIS	
Didžiųjų valstybių ir Baltijos valstybių kaimynių geopolitiniai kodai	
1. Jungtinių Amerikos Valstijų geopolitinis kodas	197
1.1. Geoistorinės prielaidos	198
1.1.1. Teritorinė ekspansija	198
1.1.2. Monroe doktrina – pirmasis JAV regioninis geopolitinis kodas	200
1.1.3. Išskirtinė moralinė Amerikos misija	201
1.2. JAV geopolitinio kodo lygmenys	203
1.2.1. Globalus lygmuo	203
1.2.2. Regioninis lygmuo	210
1.2.3. Lokalus lygmuo	223
1.3. Baltijos valstybės JAV geopolitiniame kode	225

2. Jungtinės Karalystės geopolitinis kodas	229
2.1. <i>Geoistorinės prielaidos</i>	230
2.2. <i>Geopolitinio kodo lygmenys</i>	233
2.2.1. Globalus lygmuo	233
2.2.2. Regioninis lygmuo	235
2.3. <i>Didžiosios Britanijos politika Rytų Pabaltijyje</i>	241
3. Vokietijos geopolitinis kodas	245
3.1. <i>Geoistorinės prielaidos</i>	246
3.2. <i>Vokietijos geopolitinis kodas po Šaltojo karo</i>	252
3.2.1. Globalus lygmuo	252
3.2.2. Regioninis lygmuo	255
3.5. <i>Vokietijos geopolitika Baltijos valstybių atžvilgiu</i>	258
4. Prancūzijos geopolitinis kodas	261
4.1. <i>Geoistorinės prielaidos</i>	262
4.2. <i>Geopolitinio kodo lygmenys</i>	266
4.2.1. Globalus lygmuo	266
4.2.2. Regioninis lygmuo	271
4.3. <i>Prancūzijos geopolitika Baltijos valstybių atžvilgiu</i>	276
5. Šiaurės šalių geopolitiniai kodai	279
5.1. <i>Šiaurės šalių geoistorijos bruožai</i>	281
5.1.1. Šiaurės šalių istorinis bendrumas	281
5.1.2. Šiaurės šalių kodų geoistorinės prielaidos	283
5.2. <i>Šiaurės šalių geopolitiniai kodai po Šaltojo karo</i>	287
5.2.1. Globalus lygmuo	287
5.2.2. Regioninis lygmuo	288
5.2.3. Lokalus lygmuo	288
5.3. <i>Dėl Šiaurės šalių santykio su Baltijos valstybėmis</i>	289
6. Lenkijos geopolitinis kodas	293
6.1. <i>Geoistorinės prielaidos</i>	294
6.1.1. Galios centro Vidurio ir Rytų Europoje kodas	295
6.1.2. Sąjunga su viena iš didžiųjų diskontinentinių valstybių – Prancūzija	296
6.1.3. Balansavimo tarp Vokietijos ir Rusijos kodas	297
6.1.4. Sąjunga su Rusija (politinė autonomija Rusijos sudėtyje)	298
6.1.5. Sąjunga su jūrinėmis valstybėmis	299

6.2. Lenkijos geopolitinis kodas po Šaltojo karo	300
6.2.1. Globalus lygmuo	300
6.2.2. Regioninis lygmuo	301
6.3. Baltijos valstybės Lenkijos geopolitikoje	305
6.4. Lietuvos ir Lenkijos bendradarbiavimo kryptys bei perspektyvos	306
7. Rusijos geopolitinis kodas	311
7.2. Rusijos geoistorijos ypatybės	313
7.2.1. Teritorinės ekspansijos kryptys	314
7.2.2. Istorinės Rusijos geopolitinės tapatybės	320
7.3. Rusijos geopolitinio kodo erdviniai lygmenys	321
7.3.1. Globalus lygmuo	321
7.3.2. Regioninis lygmuo	325
7.3.3. Lokalus lygmuo	336
7.4. Lietuvos geopolitinė svarba Rusijai	337
8. Baltarusijos geopolitinis kodas	341
8.1. Baltarusijos geoistorijos bruožai	343
8.2. Baltarusijos geopolitikos aspektai	347
8.2.1. Vidinis aspektas	347
8.2.2. Išorinis aspektas	348
8.3. Baltarusijos ir Baltijos valstybių santykiai	351
8.3.1. Baltarusijos geopolitinės padėties pasekmės Baltijos valstybėms	351
8.3.2. Lietuvos ir Baltarusijos santykių perspektyvos	354
9. Ukrainos geopolitinis kodas	357
9.1. Geoistorinės prielaidos	359
9.2. Globalus lygmuo	365
9.3. Regioninis lygmuo	368
9.4. Lokalus lygmuo	371
9.5. Dėl Lietuvos ir Ukrainos bendradarbiavimo perspektyvų	374
Literatūra	377
Santrumpos	395
Asmenvardžių rodyklė	397
The Baltic States in the Twentieth Century: A Geopolitical Sketch (Summary)	403